

Maandagochtend 5 september 2011

08u30 In de kring. De leerkracht en de kinderen zitten klaar om vakantie verhalen aan elkaar te vertellen.

08u35 De eerste kinderen beginnen te wriemelen.

08u40 Enkele kinderen zoeken oogcontact met elkaar en luisteren al lang niet meer naar wat er verteld wordt.

08u45 Een aantal kinderen beginnen te zuchten, te draaien,... De leerkracht probeert om aandachtig en gericht te luisteren naar het kindje dat aan de beurt is en doet een poging om ondertussen de andere kinderen te stimuleren om hun aandacht er bij te houden.

08u50 De kring is gedaan. De kinderen gaan naargelang de leeftijd in de hoeken of naar hun bankje.

18u00 Thuis. Mijn partner en ik zitten samen met de kinderen aan de eettafel. De kinderen vertellen over hun belevenissen op school. Plots zegt de jongste: 'Mama, de kring is saai!'

TIP

Mama, de kring is saai!

De maandagochtendkring. Goed gekend en ook vaak gebruikt in het onderwijs. Toch staat die even vaak ter discussie. Het is voor leerkrachten soms een hele klus om de aandacht te kunnen houden bij de verhalen van de kinderen. Wat zeer begrijpelijk is als kinderen aan elkaar zitten prutsen, niet aandachtig naar elkaar kunnen luisteren, ongeduldig zijn om hun eigen verhaal te vertellen,... Als de verhaallijn dan ook nog eens zoek raakt wordt het eerder een kwestie van 'uithouden' dan van 'uitwisselen'. Sommige leerkrachten kiezen er dan ook voor om 'de kring' zou minimaal mogelijk in te zetten. Wat op zich wel jammer is want, het werken met 'kringmomenten' kan op verschillende manieren een meerwaarde betekenen in de klas en daarbuiten.

Wat is het nut van een kringmoment?

Via 'de kring' krijgen kinderen een platform aangereikt om hun verhalen, belevenissen, twijfels, interesses en vragen te delen met anderen en ook samen plezier te beleven. Deze *uitwisseling van ervaringen* kan leiden tot herkenning alsook tot de vaststelling dat ervaringen op verschillende manieren kunnen beleefd worden. Dit kan kinderen er toe aanzetten om samen na te denken, perspectieven uit te wisselen, oplossingen te bedenken, samen te zoeken naar betekenissen,... om zich uit te leven of net in te leven in een andere wereld. Een verhalenwereld waarin ze vanuit *het ontdekken van het 'andere' hun eigen wereld(beeld) kunnen verruimen*. Bovendien biedt het inzetten van kringen heel wat mogelijkheden om 'voeling' te krijgen met wat er zoal leeft in de klas, wat de wezenlijke vragen zijn van leerlingen, hoe ze nadenken over tal van onderwerpen,... Werken met kringen kan een essentieel onderdeel worden van de werking van de klas of de school.

Wat maakt de kring tot een krachtig middel?

Een krachtige kring is een 'levendige' kring waar veel interactie en actieve participatie kan ontstaan. Kenmerkend is de hoge betrokkenheid bij alle leerlingen, een stuwende *motivatie om van elkaar te leren*, een veilig, uitdagende en *positieve sfeer* waar gerichte vragen in worden gesteld en *de leerkracht een sterk begeleidende rol* heeft.

Praktijkvoorbeelden ¹

Onderstaande praktijkvoorbeelden tonen aan dat leerkrachten er wel degelijk kunnen in slagen om via het werken met kringen een krachtige leeromgeving te creëren. Ze halen het maximale uit verhalen van kinderen, zodat er *zinnvolle, betekenisvolle en uitdagende activiteiten* kunnen opgezet kunnen worden waarbij leerlingen op een interactieve en participatieve wijze aan het 'leren' gaan.

Rekenen in Egypte

Beter samen leven en meer leren in de klas

In de klas van juf Lut zijn de leerlingen net terug van vakantie en zitten samen in de kring. Een heleboel verhalen over waar ze naartoe zijn geweest, bij wie ze zijn gaan spelen, wat ze leuk vonden, wie ze gemist hebben,... stromen de klas binnen. Omdat de juf aanvoelt dat haar leerlingen nood hebben aan 'zo snel mogelijk hun ei kwijt geraken' laat ze hen een tekening maken over de verhalen die in hun hoofd zitten. Wie klaar is met tekenen kan de tekening ophangen en ondertussen een babbeltje doen met een medeleerling over de gemaakte tekening. Er is één tekening die wel zeer veel aandacht krijgt. Op de tekening is een klein vrouwtje te zien naast een reuzegrote man. Juf Lut grijpt deze tekening aan om met haar leerlingen een kringgesprekje te voeren. Wanneer ze de tekening in het midden van de kring legt zijn er direct enkele leerlingen die spontaan vragen beginnen te stellen of iets vertellen. De leerlingen willen vooral weten hoe het komt dat het vrouwtje zo klein is. De auteur/tekenaar (leerling) vertelt dat hij een foto heeft gezien van zijn oma in Egypte. Op die foto stond zijn oma naast een beeld. Zijn oma was piepklein en het beeld zo groot als een reus. Enkele reacties van de leerlingen: "Dat kan niet, hoe kan dat?, Ja, dat kan, op de Vrijdagmarkt staat er ook zo'n groot beeld. Ik geloof dat niet, zo groot? Dat heb ik nog nooit gezien..." Juf Lut vraagt aan de leerling om deze week de foto van de oma met het beeld eens mee te brengen. De volgende dag hangt de foto naast de tekening. Ja! Het kan. "Maar, hoe groot is dat beeld nu eigenlijk?" vraagt één van de leerlingen. Daar kan ik iets mee, denkt juf Lut. Op basis van de foto worden de leerlingen uitgedaagd om na te gaan hoe groot het beeld ongeveer zou kunnen zijn. De juf maakt voor elk duo een fotokopie van de foto. De leerlingen gaan tijdens de rekenles in hun duo's aan de slag. Er wordt geschat, gemeten, vergeleken, gerekend en gezocht naar antwoorden. De antwoorden komen op het bord en de verschillende redeneringen worden verwoord. Uiteindelijk is de klas de rest van de week in de ban van meten, vergelijken, verhoudingen, schatten,... De oma werd gemeten en vermenigvuldigd, er werden meters getekend op de grond van de speelplaats, er werden meters touwen aan elkaar geknoopt en via het hoogste raam van de school naar beneden gelaten,... en JA! De school was net zo groot als het beeld op de foto. En niet te vergeten er werd op

¹ Uit 'Wij doen ook mee!' coachingspakket voor leerlingenparticipatie in de basisschool.

het internet opgezocht hoe groot het beeld van de tempel Abou Simbel in Egypte in werkelijkheid is. En ... jawel, de juf en haar leerlingen zijn gaan kijken op de Vrijdagmarkt naar het beeld van Jacob van Artevelde.

Van stille boekenhoek tot actieve leesplek

Meer leren in de klas

Meester Stefaan stimuleert zijn leerlingen om de verhalen van in de kring ook neer te schrijven. Om leerlingen de mogelijkheid te geven om ook hun geschreven verhalen te delen met anderen voorziet hij in zijn kring een leeswand waarop de leerlingen hun teksten kunnen uithangen. De teksten van de leerlingen blijven daar gedurende een hele week hangen. Alle leerlingen uit de klas weten dat ze in de loop van de week de verschillende teksten mogen lezen en voorzien van commentaren of vragen. Er is één spelregel: alle commentaren moeten positief zijn. Meester Stefaan stelt vast dat in de loop van de week het aantal teksten toeneemt en dat er zich regelmatig groepjes leerlingen verzamelen rondom de leeswand. Er worden teksten geschreven, gelezen en voorzien van leuke commentaren als: *Ik vind dit een toffe tekst omdat...*, *Ik vraag me af hoe je op zo'n idee komt?*, *Ik vind deze tekst grappig omdat...* *Ik heb dit ook al eens meegemaakt, eng hé...* Meester Stefaan hangt regelmatig, op basis van wat zijn leerlingen aanleveren aan teksten (inhoud en vorm), ook andere soorten teksten aan de leeswand. Bijvoorbeeld: als er veel leerlingen met kapitalen werken in hun teksten dan kan hier verwezen worden naar bestaande auteurs die dit ook doen, zijn er teksten die vaak over dieren gaan dan krijgt Toon Tellegen ook wel eens een plaats op de leeswand. Na een week volgt er een reflectiegesprek. Het opzet van deze bijeenkomst is om enkele teksten te bespreken met het oog op de volgende doelen:

1. werken aan taalvaardigheid (schrijfvaardigheid, taalbeschouwing, expressie),
2. uitbreiden van het gekende (stijl, vorm, inhoud,...),
3. achterhalen van strategieën om een tekst op te bouwen, aantrekkelijk te maken, een gevoel over te brengen,...
4. het formuleren van leerdoelen op klasniveau (co-evaluatie),
5. het ondersteunen van elkaar in een leerproces (peer-evaluatie).

Na deze bijeenkomst zoeken meester Stefaan en zijn leerlingen in een één op één gesprek samen naar eigen leerdoelen opdat elke leerling bij het schrijven van een volgende tekst vooruitgang kan boeken.

Steenmannetjes

Beter samen leven in de klas en de school

De vakantie is net gedaan en Arne bracht een memorstick mee naar school met foto's op van zijn reis naar Zwitserland. Hij ging er samen met zijn ouders en broer bergtochten maken. Meester Jan heeft zijn kleuters rond de computer verzameld en Arne - die anders nogal stil is in de kring - vertelt met veel enthousiasme over zijn belevenissen. De andere kleuters

kijken geboeid naar de

'slideshow'. Bij de foto's van de steenmannetjes komen er heel wat reacties van de kleuters: *"Heb jij dat gemaakt? Waarom doen mensen dat? Amaj, vallen die dan niet om?..."* Arne vertelt dat dit de gewoonte is in de bergen. Wandelaars leggen als ze ergens aankomen een steentje op een steenmannetje. Hij haalt uit zijn rugzak een heleboel stenen die hij heeft meegebracht uit de bergen.

Meester Jan vult het verhaal van Arne aan door te vertellen dat het bouwen van steenmannetjes oorspronkelijk bedoeld was om de weg te tonen aan wandelaars. Dit brengt hem en de kinderen op het idee om voor de infoavond voor de ouders een parcours met steenmannetjes door de school te maken. De kleuters mogen om beurt met 2 op pad gaan door de school en in de klas. Ze maken daarbij foto's van plekjes die voor hen belangrijk zijn. Eenmaal de foto's door alle kleuters gemaakt zijn, worden ze in groep bekeken en mogen de kinderen vertellen waarom zij dit plekje belangrijk vinden. Op de gekozen plekjes zullen de kleuters een steen leggen. Zo kunnen er steenmannetjes groeien op verschillende plaatsen doorheen de school en in de klas. Meester Jan zal op de infoavond de ouders een rondleiding geven langs de steenmannetjes.

Let it rip!

Beter samen leven en meer in de klas

Wout, Ruben en Kenji vertellen in de kring dat ze een hele vakantie met hun *Beyblades* hebben gespeeld. Vol enthousiasme tonen ze hun verzameling aan de andere kinderen. Een eerste reactie komt in de kring. "Ik zou dit ook graag hebben." zegt Gust. "Maar mijn mama vindt dat dit rommel is. Ze zegt dat je daar niets kan mee doen." Deze reactie zorgt meteen voor heel wat animo in de groep. Er zijn kinderen die allerlei argumenten aanleveren om aan te tonen dat je wel leuke dingen kan doen met *Beyblades*. Anderen geven aan dat sommige van die *Blades* meteen stuk geraken. Er ontstaat een heel boeiend gesprekje waarbij

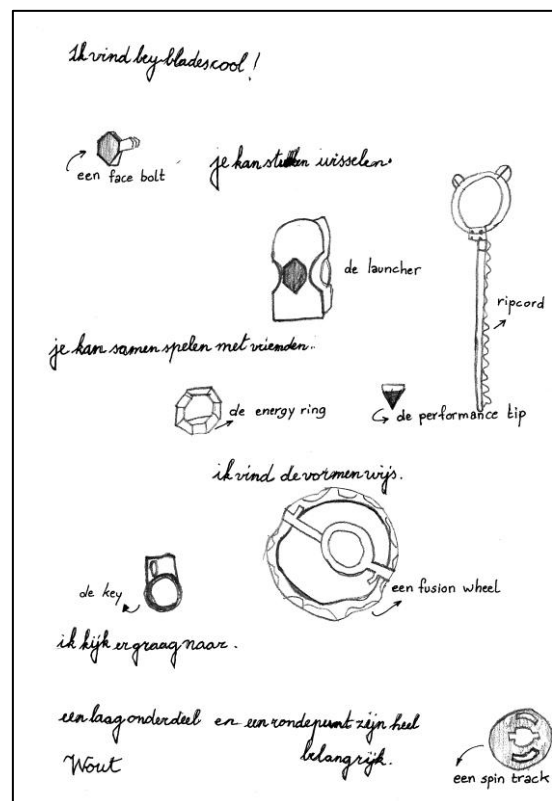
de leerkracht de kinderen probeert te ondersteunen in opbouwend en kritisch argumenteren en reflecteren. Ze noteert de volgende vragen op het bord:

1. Wat kan je doen met *Beyblades*?
2. Waar moet je opletten bij de aankoop van *Beyblades*?

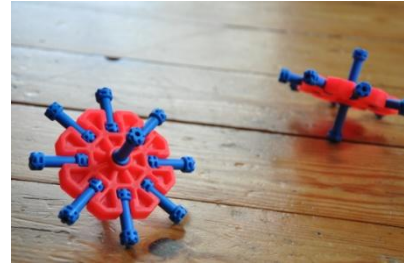
De kinderen krijgen een nummer 1 of 2. Daarna werken ze eerst in een duo (1 en 2 samen) en wisselen ze antwoorden aan elkaar uit. Na deze korte 'brainstorm' groepeerde de leerkracht de nummers 1 in 3 groepen en de nummers 2 in 3 groepen. De kinderen delen hun verschillende antwoorden uit en noteren die op een flap. Na 10 minuten komen alle flappen aan het bord. De antwoorden per vraag worden overlopen en hier en daar nog aangevuld. Hierna stelt de leerkracht de volgende 2 vragen:

1. Kan je zelf *Beyblades* maken? Hoe zou je dit dan kunnen doen? Met welke materialen?
2. Welke ondergronden kan je gebruiken om te *Bladen* als je geen 'arena' hebt?

Op dezelfde wijze worden er suggesties opgesteld. Na de uitwisseling stelt de leerkracht voor om in de loop van de week allerlei materialen te verzamelen en een onderzoekje op te zetten dat kan uitgewerkt worden tijdens het hoekenwerk. De kinderen legden aan elkaar uit hoe je zo'n *Beyblade* in en uit elkaar haalt, op welke manier je met *Knex* een *Blade* kan maken, hoe er vroeger met tollens werd gespeeld en hoe moeilijk dit wel is, wat het verschil is tussen een platte punt en een ronde punt

en welke je waarvoor het beste inzet, wat er gebeurt als je een *Blade* doet draaien op een ondergrond van hout, plastic, stof,... Ze stelden checklists op, werkten stappenplannen uit, schreven tekstjes voor de nieuwsbrief van de school,... Het verhaal van de *Beyblades* uit het kringgesprek leverde heel wat denkstof op rondom techniek en het gebruik maken van verschillende materialen én ook het bewust aankopen van speelgoed. De klas van Wout, Ruben en Kenji weten er ondertussen alles over. Dus als je een *Beyblade* wil kopen,...kan je maar beter eens bij hen langs gaan!

Bovenstaande voorbeelden zijn maar een greep uit de vele activiteiten die zich kunnen voordoen naar aanleiding van wat er zich aandient tijdens een kringmoment.

Er zijn er nog veel meer!

Zoals het verhaal van Yanis die naar een muzikfestival is geweest en een optreden heeft gezien van *Fascocirque*. Samen met enkele kinderen uit de klas, de meester en de leerkracht lichamelijke opvoeding geeft hij nu onder de middag workshops aan kinderen die circustechnieken willen leren.

En dan hebben we nog Kiara en Cennet die vertelden over hun bezoek aan oma en het leuke touwpetletje dat ze hen geleerd heeft. De hele school speelt het ondertussen al! En Steven die kende een gezelschapspelletje dat je zelf kan maken *Exago* heet het. Nog niemand had er van gehoord.

En het verhaal van Maité over de grote slakken in haar tuin. Ze maakte samen met enkele andere kinderen een terrarium waardoor ze de slakken zeer goed konden observeren. Er werden tekeningen gemaakt, kleiwerkjes tentoongesteld, ze keken in weetboekjes en leerden dat er slakken met en zonder een huisje zijn.

En dan zijn er nog Eyup en Koen en Geike en ...

Zeg nu nog eens dat de kring saai is!

Het werken met kringmomenten is maar één manier om **leerlingenparticipatie** vorm te geven. Tal van andere voorbeelden kan men vinden in de dagdagelijkse praktijk, want op elke school participeren leerlingen al op verschillende manieren. *Maar hoe kan je dit participatiegehalte systematisch verhogen bij elke actie die je doet?* Een antwoord op deze vraag zit niet vervat in het aanbieden van ideale structuren of standaardmodellen om te hanteren. Er zijn geen pasklare antwoorden. Wel zijn er enkele **kwaliteitsindicatoren en aandachtspunten** die een ondersteuning bieden in het verhogen van de slaagkansen en bevorderen van de kwaliteit bij het opzetten van acties rondom leerlingenparticipatie.

Heb ik plaats genoeg voor het inrichten van een kring?

Wees zelf overtuigd

Je hoeft echt geen balzaal te hebben als klaslokaal om te kunnen werken met kringmomenten. Er zijn leerkrachten die met een beperkte ruimte toch kringmomenten organiseren. Met enkele handige ingrepen is dit zo geklaard. Bijvoorbeeld: In de klas staat een bak met kussentjes en op het kringmoment legt iedereen het

kussentje op zijn stoel. De kring kan beginnen. Let er echter wel op dat je de kinderen zo plaats dat ze niet met hun rug naar elkaar zitten.

- Door te werken met een basisopstelling in de klas en gebruik te maken van kleurstickers op de hoeken van de banken kan je de kinderen leren om snel en efficiënt een nieuwe tafelopstelling te maken.
- Bij kleuters is er meestal wel een vaste kring aanwezig in de klas die multifunctioneel kan ingezet worden.

Hoe zorg ik ervoor dat iedereen aan de beurt komt?

Dit kan opgevangen worden door o.a. het hanteren van een kringschriftje. Daarin wordt de korte inhoud van de verhalen neergeschreven, de vragen die gesteld werden, afspraken die gemaakt werden,...

- Het werken met kleine kringen biedt ook heel wat mogelijkheden. Het is niet altijd nodig dat iedereen op hetzelfde moment aanwezig is in de kring.

- Of wat dacht je van het werken met een binnen- en een buitenkring? Ook wel de carrousel genoemd.
- Zorg er ook voor dat kinderen bewust initiatief leren nemen. Bijvoorbeeld door te verwachten dat ze voor dat de kring aanvangt moeten beslissen of ze iets zullen vertellen. Dit kan ondersteund worden door gebruik te maken van naamkaartjes die de kinderen vooraf in een mandje moeten leggen. Of ze kunnen hun naamkaartjes op een magneetbord hangen. Dan is het meteen duidelijk hoeveel kinderen iets willen vertellen en wie aan de beurt kan komen. Op het einde kan dan bijvoorbeeld beslist worden dat de namen van de kinderen die nog in het mandje liggen of aan bord blijven hangen de volgende dag of op een ander moment van de dag eerst aan bod kunnen komen.
- Geef aandacht aan allé verhalen. Ook de verhalen van 'in mijn straat' en 'bij de boma', of vakantie verhalen van kinderen die niet naar 'exotische' verre landen en 'hippe' kampen gingen hebben heel wat potentieel in zich om activiteiten mee op te zetten, vragen over te stellen,... Elk verhaal is waardevol en laat dit ook blijken aan je leerlingen.
- Laat leerlingen iets meebrengen. Dit is vaak een eenvoudig manier om taalzwakkere of onzekere leerlingen te stimuleren om ook hun verhaal te brengen in de groep. Op deze wijze hoeven ze niet onmiddellijk iets te vertellen, maar kunnen ze iets laten zien waarover anderen vragen mogen stellen.

Moet iedereen aan de beurt komen?

Geef jezelf en de leerlingen tijd om te leren

Iedereen moet daar zeker en vast de kans toe krijgen. Wat niet wil zeggen dat kinderen moeten verplicht worden om iets in de kring te brengen. Gewoon luisteren naar anderen hun verhalen kan ook. Bij een activiteit die voorvloeit uit de kring is het wel de bedoeling dat iedereen actief aan de slag kan gaan.

Hoe kan ik meer
verantwoordelijkheid
geven?

Zie leerlingen als partners

Laat kinderen nadenken over afspraken die van belang zijn voor het goed 'draaien' van de kring, zoals beurten geven, luisteren naar elkaar, plannen maken,... Na verloop van tijd kunnen de afspraken indien nodig ook aangepast, herzien of bijgestuurd worden.

Kunnen kinderen een kring
volledig in eigen handen
nemen?

Besef van invloed

Dit kan maar is geen must. Toch streven sommige leerkrachten er naar om kinderen de kringmomenten zo zelfstandig mogelijk te laten aanpakken. Het werken met taken kan het delegeren van de organisatie hierbij ondersteunen. We denken hierbij bijvoorbeeld aan een verslaggever die kort noteert wat er aan bod gekomen is in de kring. Dit kan een geschreven verslagje zijn, maar ook een mindmap kan goed werken.

Wat als de kringmomenten
'stil' vallen?

De school is aan zet

Ook bij kringmomenten ben je als leerkracht degene die de kinderen moet motiveren en ondersteunen. Dit vraagt om een actieve en begeleidende rol van de leerkracht.

- Door 'goede' vragen te stellen kunnen kinderen aan het denken gezet worden, uitgedaagd worden om in eigen gedachten te graven en ideeën uit te wisselen. Dit kan

leiden tot nieuwe inzichten en zal de kwaliteit van het gesprek op een hoger niveau tillen.

- Neem je rol op als 'model' voor de kinderen. Dit kan je doen door o.a. zelf iets mee te brengen of te vertellen in de kring. Of door kinderen op zaken te wijzen die interessant kunnen zijn om voor te stellen in de kring. De kans is groot dat indien je dit lang en consequent genoeg aanhoudt, leerlingen zelf gaan vragen of ze iets mogen ophangen, uitstallen, kenbaar maken,...

Bouw voldoende variatie in

- Teveel voorspelbaarheid leidt tot een saaie bedoening. Varieer naargelang het doel dat je voor ogen hebt of naargelang je opmerkt dat het enthousiasme of de interesse bij de leerlingen daalt.
- Maak gebruik van een variatie aan werkvormen waarbij er zoveel mogelijk interactief kan gewerkt worden.

Hoe kan de kring een
effectieve meerwaarde
betekenen voor mezelf
en de leerlingen?

Geef aandacht aan het geheel

Bovenstaande kwaliteitsindicatoren en aandachtspunten bieden een antwoord op deze vraag. Maar uit ervaring weten we dat wanneer het 'kringmoment' niet verbonden is met het geheel van de werking van de klas of de school, deze samenkomst vaak zowel door de leerlingen als door de leerkrachten als zinloos ervaren wordt.

- Zoek dus telkens naar insteken of aanknopingspunten die een verbinding kunnen maken tussen wat leeft bij de kinderen en wat nodig is om tot beter samen leven en tot meer leren voor elke leerling te komen.

Nawoordje

Het **SDL** wil een *krachtige leef- en leeromgeving* creëren die aansluit bij de verschillende ervaringen van leerlingen en leerkrachten waarbij de verscheidenheid aan meningen, inzichten en visies kunnen gedeeld worden en uitgebreiden. Leerlingenparticipatie kan hiertoe een middel zijn. Scholen die zorgen voor een *open klimaat* waarin leren van elkaar centraal staat, verhogen de kansen op *leren in diversiteit* bij zowel de leerlingen als de leerkrachten. Door het leren in diversiteit worden er voorwaarden gecreëerd om:

- het leerrendement te verhogen bij elke leerling;
- leerlingen voor te bereiden op het leven in de maatschappij.

Met andere woorden, **leerlingenparticipatie draagt bij tot kwaliteitsvol onderwijs en gelijke onderwijskansen.**

Vicky Verley

steunpunt
diversiteit & leren

Ben je geprikkeld geraakt door deze praktijkvoorbeelden? Wil je er nog meer ontdekken? Of ben je benieuwd naar andere kwaliteitsindicatoren en aandachtspunten die van belang zijn? Wil je graag iets op touw zetten rondom leerlingenparticipatie in je klas of op je school? Ben je op zoek naar handvatten en methodieken? ...

*Hou dan zeker de nieuwsbrief in november in de gaten!
Tegen dan verschijnt **'Wij doen ook mee!'** een coachingspakket voor leerlingenparticipatie in het basisonderwijs.*